

SELETUSKIRI

regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Regionaalministri 30. jaanuari 2024. a määruse nr 7 „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ning keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetus“ muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaal- ja põllumajandusministri määrus „Regionaalministri 30. jaanuari 2024. a määruse nr 7 „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ning keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetus“ muutmise“ (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 7 lõike 2, § 12 lõike 3 ja § 24 lõike 1 alusel.

Eelnõuga tehakse muudatused regionaalministri 30. jaanuari 2024. a määruses nr 7 „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ning keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetus“ (edaspidi *määrus nr 7*).

Tegemist on „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” sekkumise 1.9.1 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendus- ja veerežiimi kahepoolsed reguleerimissüsteemid) kaasajastamise erasektori poolt”, sekkumise KK3 „Maaparanduslikud keskkonnakaitserajatised”, sekkumise 1.9.2 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendussüsteemid) kaasajastamise – avaliku sektori investeeringud” rakendamiseks antava määrusega.

Eelnõuga tehtavate muudatustega täpsustatakse määruse sätete sõnastusi toetuse parema rakendatavuse, huvides. Muudatustega leevendatakse toetuse saamise tingimusi.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi maapoliitika ja riigivara osakonna valdkonnajuht Reena Osolin (6256 287, reena.osolin@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Jaana Lepik (5669 1973, jaana.lepik@agri.ee). Keeleliselt toimetas eelnõu Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (5698 3427, leeni.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 8 punktist.

Eelnõu punktiga 1 sõnastatakse uuesti § 3 lõike 5 punkt 4. Kehtiva määruse sätte sõnastus on mitmeti tõlgendatav. Muudatusega täpsustatakse sätte sõnastust, selliselt, et säte oleks üheselt mõistetav ja lisaks ka paremini kooskõlas toetuse eesmärgi ja riigiabi põhimõtetega. Punkti 4 uue sõnastuse kohaselt ei anta toetust, kui tegemist on üksnes metsamaa kuivendussüsteemi toimimiseks vajaliku keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamisega. Toetuse eesmärk on tõsta põllumajandussektori vastupanuvõimet, et tagada toiduga kindlustatus ning põllumajandusliku tootmise majanduslik kestlikkus. Riigiabi mõttes on oluline välja selgitada, kas keskkonnakaitserajatise ehitamine on vajalik metsakuivenduse jaoks. Kui see on rajatud üksnes metsakuivendussüsteemi toimimise jaoks, siis tuleb sellele kohaldada riigiabi nõudeid ning see ei ole määruse nr 7 alusel toetatav tegevus. Kui tegemist on keskkonnakaitserajatise ehitamisega, mis on vajalik põllumajanduse kuivenduseks, siis sellele ei kohaldu riigiabi nõuded ja on määruse nr 7 alusel toetatav tegevus. Määrus nr 7 on üles ehitatud selliselt, et toetuskeem oleks võimalikult lihtne nii taotlejale kui ka menetlejale. Tegevustele, millele kohalduvad riigiabi nõuded, antakse

toetust regionaalministri 4. juuli 2024. a määruse nr 45 „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi ajakohastamise, keskkonnakaitserajatis ehitamise ja eratee arendamise investeeringutoetus“ kohaselt.

Eelnõu punktide 2–3 ja 7 kohaselt võib toetust taotleda juhul, kui maa, millel toetatavaid tegevusi ellu viiakse ehk maa, kus asub uuendatava eesvoolu osa või keskkonnarajatis või ehitatav keskkonnarajatis, on taotleja valduses ja seda kas asjaõiguslikul (nt omandis) või võlaõiguslikul alusel (nt renditud). Muudatuse kohaselt võib toetatavaid tegevusi ellu viia teisele isikule kuuluval maal ka muu kokkuleppe alusel, millega antakse taotlejale õigus viia tegevused ellu ja täita toetuse saamisega võetud kohustusi vähemalt viis aastat arvates Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi PRIA) poolt toetuse maksimisest. Kehtiva määruse kohaselt peab maa, millel toetatavaid tegevusi ellu viiakse, olema taotleja või tema liikme valduses asjaõiguslikul või võlaõiguslikul alusel vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt toetuse maksimisest. Lisaks võib toetatavaid tegevusi ellu viia maal, mis ei ole taotleja omandis, üksnes selle maa omaniku nõusolekul. Seega oli vaja rendilepingut (või muud asja kasutamist õigust käsitlevat lepingut) ja eraldi kirjalikku nõusolekut, kui omaniku nõusolek ei olnud sätestatud kasutuslepingus või tuvastatav kinnistusraamatu kandest. Taotlejatel on olnud raskusi maa valdamise õiguse saamisega, rääkimata veel olukorrast, kus on vaja saada korraga nii valdamise leping (nt rendileping) kui ka nõusolek tegevuste elluviimiseks. Eriti problemaatiline on maa valdamise õiguse saamine eesvoolu puhul, mis ei asu üksnes põllumajandusmaal ega ole üldjuhul renditav ese. Seni on investeeringutoetuse andmisel lähtunud põhimõttest, et toetuse saaja teeb investeeringu oma vara suurendamiseks, st toetatakse selliseid investeeringuid, mis tehakse toetuse saaja omandis olevasse varasse või pikaajalise kasutuslepinguga hõlmatud varasse. Maaparandussüsteemid läbivad üldjuhul paljusid erinevaid kinnisasju ehk ühe maaparandussüsteemi osad kuuluvad erinevate isikute omandisse. Kuigi üldjuhul on omanikud nõus neile kuuluva maaparandussüsteemi osa korrastamisega, ei ole nad tihti huvitatud ise toetust taotlema ega ka andma neile kuuluvat maaparandussüsteemi osa teise isiku kasutusse, sõlmides maa valdamise lepinguid. Vältimaks negatiivset tagajärge ehk olukorda, kus maaparandussüsteemi ei ole võimalik korrastada, sätestatakse toetuse tingimustes, et toetust võib anda ka kolmanda isiku varasse investeeringu tegemiseks ja selleks ei pea olema rendilepingut. Isik, kes tuleb taotlema investeeringutoetust, ei pea olema maaparandussüsteemi omanik ega pikaajaline valdaja, vaid ta korraldab teisele isikule kuuluva maaparandussüsteemi korrastustööde tegemise. Seejuures peab taotlejal olema omanike nõusolek korrastustööde tegemiseks nii projekti elluviimise käigus kui ka vähemalt viis aastat pärast seda, et tagada maaparandussüsteemi toimimine. Sellega seoses on vaja tagada, et taotlejal (kolmandal isikul) on omanike nõusolek teha investeeringuid korrastustöödeks ning et tal on investeeringu üle täielik kontroll ja sellele juurdepääs kogu tegevuse kestvuse jooksul sihipärase perioodi lõpuni, et vältida olulist muutust tegevuse iseloomus, eesmärkides või rakendustingimustes, mille tulemusena kahjustataks selle algseid eesmärke. Samuti ei ole vaja taotlejal esitada nõusolekut, kui tegemist on piirirajatisega (eesvool). Asjaõiguseseadus (AÕS) § 151 lg 1 sätestab, et kui kaks kinnisasja on teineteisest eraldatud müüri, heki, kraavi, peenra või muu sellise asjaga, on see naabrite ühiskasutuses, sõltumata asja kuuluvusest. AÕS § 70 lg 7 sätestab, et kui õigus kuulub mitmele isikule ühiselt (ühisus), kohaldatakse sellele vastavalt ühise omandi kohta käivaid sätteid, kui seadusest ei tulene teisiti. Järelikult kohaldatakse ühise omandi kohta käivaid sätteid ka AÕS § 151 sätestatud ühisele kasutusõigusele. Arvestades AÕS § 72 lg 4 sätestatud, on piirirajatis omanikul õigus teha asja säilitamiseks vajalikke toiminguid teise omaniku nõusolekuta. Kuna AÕS annab piirirajatis omanikule õigusliku aluse tegutsemiseks, ei pea piirirajatis omanik esitama täiendavalt teise omaniku nõusolekut, seda asendab AÕS sätestatu. Piirirajatis kasutamisel tekib poolte vahel võlasuhe, mille sisuks on piirirajatis otstarbekohane kasutamine naabrite poolt ja hoidumine naabrit kahjustamast ning millest tuleneva kohustuse rikkumisel võib võlausaldajal tekkida kohustuse täitmise nõue. Eesvoolu korrastamine kuulub piirirajatis otstarbeka kasutamise alla ning tegemist ei ole naabrile kahju tekitamisega, vaid selle tegevuse tulemusena tagatakse rajatis säilimine ja sobivad äravooluvootingimused maaparandussüsteemi nõuetekohaseks toimimiseks. Seega taotlejale, kes korrastab piirkraavi ise või tellib selleks

ehitaja, võib tegevusi teha ilma naabri nõusolekuta ja toetussumma makstakse talle ning tema ainuisikuliselt vastutab määruses sätestatud nõuete täitmise eest. See, kuidas naabrid lahendavad piirirajatise korrastamise kulude jaotuse on nende omavaheline kokkulepe ega ole toetuse andmise seisukohalt oluline. Kui aga toetust tulevad taotlema mõlemad piirikraavi omanikud ja nad on esitanud korruga mõlemad taotlused samale maale, kus paiknev eesvool, siis tuleb neil omavahel kokku leppida, kes sellel maa-alal paikneva eesvoolu toetusega korrastab. Selguse huvides punkti 7 muudatusega asendatakse määruses paragrahvi 12 lõike 2 punktis 1 sõna „ja“ sõnaga „või“. Seega koos taotlusega esitab taotleja PRIA-le maa valdamise või sellel toetatava tegevuse elluviimise õigust ja toetusega seotud kohustuste võtmist tõendava dokumendi, kui toetatavad tegevused kavandatakse ellu viia maal, mis ei ole taotleja omandis.

Eelnõu punktidega 4 ja 8 täiendatakse määrust nr 7 sätetega, mille kohaselt antakse toetust eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise uuendamiseks ka siis, kui see asub lähemal kui 400 meetrit Natura 2000 võrgustiku alast. Samas kehtestatakse nõue, et sel juhul peab keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse alusel olema hinnatud kavandatava tegevuse mõju Natura 2000 ala kaitse-eesmärkidele ja hindamise aruande kohaselt on lubatud settebasseini ja puhastuslodu uuendamine ning eesvoolu uuendamise puhul on toodud lubatud uuendustööde algus- ja lõpp-punkt. Kaitse- või hoiuala vahetus läheduses asuvate eesvoolude ja keskkonnakaitserajatiste uuendamine võib negatiivselt mõjutada kaitsealal asuvaid väärtuslikke alasid, sh märgalasid ja nendega seotud kaitsealuseid liike. Kuna ei ole teada, kas ja kui palju maaparandushoiutööde tegemine mõjutab kaitstavat ala, kehtestati ettevaatlikkuse printsiibist lähtudes puhverala (see on vähemalt 400 m laiune uuendamiskeeluga ala) kaitseala ja uuendatava investeringuobjekti vahele. Samas, kui viiakse läbi kavandatava tegevuse mõju hindamine Natura 2000 kaitse-eesmärkidele ja hindamise tulemusena lubatakse eesvoolu, settebasseini või puhastuslodu uuendada lähemal kui 400 meetrit Natura 2000 võrgustiku alast, siis on see tegevus ka toetuse raames abikõlblik. Natura 2000 võrgustiku alal kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise kohustus on sätestatud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses, mille § 3 lg 1 p 2 kohaselt hinnatakse keskkonnamõju, kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik. Seega muudatusega võimaldatakse toetust anda ka Natura 2000 võrgustikule lähemal kui 400 meetrit asuvale investeringuobjektile, kui vastava hindamise tulemusena selgub, et kavandavat tegevust võib ellu viia ning see ei avalda ebasoodsat mõju Natura 2000 kaitse-eesmärkidele. Samuti on nimetatud hindamine abikõlblik tegevus ettevalmistava tööna. Taotleja esitab koos taotlusega keskkonnamõju hindamisaruande PRIA-le.

Eelnõu punktiga 5 täiendatakse mitteabikõlblike kulude loetelu, kus selgesõnaliselt sätestatakse, et keskkonnatasu ei ole abikõlblik kulu, kuna tegemist ei ole otseselt toetava tegevusega seotud kuluga ning seda ei ole peetud põhjendatud kuluks. Vaidluste vältimiseks ja selguse huvides lisatakse keskkonnatasu mitteabikõlblike kulude loetellu. Seoses raadamistasu rakendamisega tekib keskkonnatasu maksmise kohustus üha enamatel juhtudel ja seda kulu soovitakse katta maaparanduse investeringutoetusega. Keskkonnatasu eesmärk on riigile tulu tekitamine loodusvara kasutata andmisest. Toetuse eesmärk ei ole riiklike maksude, riigilõivude või tasude hüvitamine, va erisus käibemaksu puhul. Toetust antakse määruses sätestatud eesmärgi täitmiseks ja toetatakse üksnes selliseid kulusid, mis on investeringu elluviimiseks hädavajalikud kulud, et saavutada toetuse andmise eesmärgid. Samuti ei ole toetatava tegevuse ühikuhinnas arvestatud keskkonnatasuga. Niisamuti ei ole kehtiva määruse kohaselt abikõlblik selline kõrvaline kulu nagu puittaimestiku raieks, müügiks ja väljaveoks tehtud kulu.

Eelnõu punktiga 6 täpsustatakse paragrahvi 10 lõike 1 sõnastust, millega ühtlustatakse maksuvõla sõnastust teistes investeringutoetuses oleva sätestatud maksuvõla sättega. Taotleja riikliku maksu võlg, sealhulgas maksuhalduri haldusaktiga kindlaks määratud intress, on väiksem kui 100 eurot või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud. PRIA teeb maksuvõla päringu

Maksu-ja Tolliametile ja sealt esitatakse võlapäring koos intressiga, mistõttu muudetakse olemasolevat sõnastust, et see oleks PRIA kontrollimise praktikaga kooskõlas.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatistfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186);
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261); komisjoni delegeeritud määrusest (EL) 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 08.07.2022, lk 12–22); komisjoni rakendusmäärusest (EL) 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 08.07.2022, lk 23–34);
- 3) komisjoni määruse (EL) 2022/2472, millega tunnistatakse teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamisel siseturuga kokkusobivaks (ELT L 327, 21.12.2022, lk 1–81);
- 4) komisjoni määrus (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023).

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamine toob kaasa otseseid positiivseid mõjusid põllumajandusele ning looduskeskkonnale ja kaudseid mõjusid tasakaalustatud regionaalarengule. Eelnõu loob taotlejatele ja toetuse saajatele paindlikud võimalused, et tagada paremini toetuste eesmärkide elluviimine.

Eelnõu muudatustega tagatakse õigusselgus ja kooskõla toetuse eesmärkidega. Nimetatud muudatustel on toetuse saajatele positiivne mõju. Taotlejate halduskoormus eelnõu rakendamisel ei suurene, pigem väheneb, sest määruse nr 7 muudatuse ei pea enam esitama lisaks rendilepingule ka maaomaniku nõusolekut, kui tegevusi viiakse ellu maal, mis ei ole taotleja omandis. Lisaks antakse toetust ka kolmanda isiku varasse investeringu tegemiseks, st võimaldatakse korraldada teisele isikule kuuluva maaparandussüsteemi korrastustööde tegemist. Seejuures peab taotlejal olema omanike nõusolek korrastustööde tegemiseks nii projekti elluviimise käigus kui ka vähemalt viis aastat pärast seda, et tagada maaparandussüsteemi toimimine. See nõue lihtsustab oluliselt toetuse taotlemist eesvoolude uuendamiseks, sest varasem praktika on näidanud, et eesvoolude puhul ei soovitud sõlmida maavaldamise lepinguid, mistõttu paljud taotlejad loobusid taotlemisest või vähendasid eesvoolude lõike, kuigi eesvool vajas uuendamist. Leevendav nõue on ka see, et eesvoolu võib uuendada Natura 2000 võrgustiku maa-alale lähemal kui 400 meetrit, kui vastavasisulise hindamise tulemusest nähtub, et tegevusega ei kaasne ebasoodsat mõju Natura 2000 kaitse-eesmärkidele.

Eelnõu rakendamisega ei suurene PRIA töökoormus.

Toetuse kaasabil luuakse eeldused põllumajandusmaa kasutamiseks kliimamuutuste tingimustes ja maandatakse põllumajandustootmisele kahjulikult toimivaid ilmastikunähtusi – liigsete

sademetete ja tormide leevendamiseks, et eesvoolud oleksid sellises tehnilises seisundis, mis võimaldaks liigvett ärajuhtida ja leevendada kuivendusmõju vajaliku keskkonnakaitserajatise uuendamise ja ehitamisega.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne lisakulu ega -tulu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Kliimaministeeriumile.

Eelnõu esitatakse arvamuse andmiseks PRIA-le ja Põllumajandus-ja Toiduametile.